

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА INFORMATION SUPPORT ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

У статті розглянуто підходи до визначення економічного потенціалу підприємства. Побудовано структуру економічного потенціалу підприємства. Виявлено компонентний склад економічного потенціалу підприємства. Наведено визначення інформаційного забезпечення процесу оцінки рівня економічного потенціалу. Визначено перелік джерел інформаційного забезпечення оцінки складників економічного потенціалу.

Ключові слова: потенціал, економічний потенціал, виробничий потенціал, фінансовий потенціал, трудовий потенціал, ринковий потенціал, інформаційне забезпечення.

В статье рассмотрены подходы к определению экономического потенциала предприятия. Построена структура экономического потенциала предприятия. Выявлен компонентный состав экономического потенциала предприятия. Приведены определения информационного обеспечения процесса оценки уровня

экономического потенциала. Определен перечень источников информационного обеспечения оценки составляющих экономического потенциала.

Ключевые слова: потенциал, экономический потенциал, производственный потенциал, финансовый потенциал, трудовой потенциал, рыночный потенциал, информационное обеспечение.

The article deals with approaches to determining the economic potential of the enterprise. The structure of the economic potential of the enterprise is constructed. The component composition of the economic potential of the enterprise is revealed. The definition of information provision of the process of assessing the level of economic potential is given. The list of sources of information support for assessing the components of economic potential is determined.

Key words: potential, economic potential, production potential, financial potential, labor potential, market potential, information provision.

УДК 005.336:658

Гаєвська Л.М.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства
Університет державної фіскальної служби України

Постановка проблеми. Розвиток ринкової економіки, реформування відносин власності, нераціональний розподіл та неефективне використання наявних ресурсів, нестабільність зовнішнього середовища, загострення суперечностей розвитку продуктивних сил та виробничих відносин висувають на перший план необхідність підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства. Однак таке підвищення можливе лише за умов формування потужного інформаційного базису підтримки процесу оцінки рівня економічного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження сутності категорії «економічний потенціал», проблеми його формування, оцінки та управління розглядаються у працях вітчизняних учених, таких як О.Ф. Балацький, Б.Є. Бачевський, Т.В. Калінеску, Н.С. Краснокутська, І.В. Заблодська, Є.В. Лапін, О.І. Олексюк, О.О. Решетняк, І.М. Репіна, В.Ф. Савченко, М.В. Савченко, Л.В. Скоробогата, О.С. Федонін та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз теоретичних підходів щодо визначення категорії «економічний потенціал підприємства», опис його основних структурних елементів та визначення переліку джерел інформаційного забезпечення оцінки складників економічного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження питань теорії і практики формування та оцінки економічного потенціалу господарюючих суб'єктів передбачає необхідність звернення до теоретичних основ досліджуваної категорії, більш змістовне розкриття якої зумовлює важ-

ливість, по-перше, дослідження питань сутності економічного потенціалу як економічної категорії, а також його класифікації на окремі види потенціалів, по-друге, структуризації наявних методик оцінки економічного потенціалу з метою виявлення можливостей їх удосконалення та доповнення, а по-третє, застосування цієї категорії як оціночної в контексті діяльності підприємств корпоративного типу.

Таке початкове коло питань може бути окреслене щодо цілеспрямованого пошуку методів та інструментів формування та оцінки економічного потенціалу на вітчизняних підприємствах.

Тракування економічного потенціалу в наукових джерелах є різноплановим, про що свідчить велика кількість публікацій саме з особливостей трактування сутності цієї категорії, тоді як методики його оцінки вбачаються науковцями більш схожими. Тому розбіжності у трактуванні поняття дають змогу послідовно та логічно підійти до систематизації наявних підходів щодо його визначення [5].

Еволюцію наукових поглядів на трактування економічного потенціалу підприємства систематизовано та відображено у табл. 1.

Еволюція наведених вище трактувань категорії економічного потенціалу підприємства до початку XXI ст. відображає еволюцію концепцій цієї категорії від ресурсної, виробничої до стратегічної, а на початку XXI ст. ця категорія вже відображається у логічному поєднанні цих концепцій між собою, що свідчить про системність цього поняття. Зокрема, в економічній літературі присутня низка підходів

Еволюція наукових поглядів на трактування категорії «економічний потенціал підприємства»

Період	Представники-науковці, школи, напрями	Трактування категорії
50-і роки ХХ ст.	Струмлілн С.Г.	максимально можливий обсяг виробництва продукції за умови врахування потужності лише трудових ресурсів
Кінець 70-х – початок 80-х років ХХ ст.	М. Мескон	потенційно можливий випуск продукції на межі виробничих можливостей
	Ф. Котлер	реальний (максимально, потенційно можливий) ринковий попит на продукцію підприємства
	І. Ансофф, П. Друкер, А.Дж. Стрікланд, А. Томпсон, Б. Райан	максимально можливе потенційне використання ресурсів для забезпечення максимально можливого випуску продукції
Кінець 80-х років ХХ ст.	Анчишкін О.І.	загальноекономічним потенціалом є виробничий потенціал – сукупність ресурсів, їх видів, обсягу, структури
1975 р.	Велика Радянська Енциклопедія	кошти, запаси, джерела, які наявні та можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певних цілей, реалізації плану, вирішення якого-небудь завдання
	Український Радянський Енциклопедичний Словник	сукупність ресурсів та можливостей суспільства, які можуть бути використані для досягнення цілей його соціально-економічного розвитку
1982 р.	Мочалов Б.М.	здатність підприємства здійснювати свою виробничо-господарську діяльність (виробляти продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевозити вантажі)
90-і роки ХХ ст.	Хайниш С.В., Гіттік Ю.Л., Заяшников Е.Н.	наявні в розпорядженні окремого господарюючого суб'єкта або держави засоби і ресурси, що можуть бути використані для досягнення певних цілей та вирішення конкретних задач
	Репіна І.М.	сукупність ресурсів, навичок і можливостей персоналу щодо «виробництва товарів, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення сталого функціонування і розвитку підприємства»
Початок ХХІ ст.	Добикіна О.К., Рижиков В.С., Кас'янюк С.В.	сукупність економічних ресурсів і виробничих можливостей фірми, що можуть бути використані для досягнення цілей фірми та її розвитку

Джерело: систематизовано за даними [8]

більш вузького напрямку (процесний, структурний, ситуаційний, ціннісний, трендовий тощо). Але, на нашу думку, вони є вузькими та однобічними за змістом, тоді як як вище доведено важливість комплексного та змістовного підходу [2].

Узагальнюючи теоретичні і методологічні підходи, необхідно зазначити, що структура економічного потенціалу може розглядатися з різних позицій залежно від того, які вихідні класифікаційні ознаки покладено в основу виділення його складників.

Запропонуємо у структурі економічного потенціалу підприємств виділяти чотири окремі складники: виробничий, фінансовий, трудовий та ринковий потенціали, які складаються з системи параметричних показників (рис. 1).

Аналіз економічного потенціалу підприємства як вивчення будь-якої економічної категорії передбачає використання різноманітних методів. У межах цього дослідження використовуються різні групи методів: загальнофілософські, загальнонаукові і частково наукові методи. Одним із найпоширеніших і результативних методів, застосовуваних в економіці, є факторний аналіз. Він необхідний для дослідження еко-

номічного потенціалу як складної багатокомпонентної категорії.

Застосування будь-яких методів оцінки як складників економічного потенціалу, так і його загального рівня потребує формування інформаційного забезпечення.

Під інформаційним забезпеченням оцінки економічного потенціалу підприємства та його складників пропонуємо розуміти сукупність фінансової, управлінської та стратегічної форм звітності, які відображатимуть стан окремих показників складників економічного потенціалу підприємства.

У процесі здійснення оцінки економічного потенціалу та його складників у межах стохастичного аналізу складаються функціональні моделі на основі кореляційної (ймовірнісної) залежності між факторами [4]. Здійсненню будь-якого аналізу передують формування інформаційної бази цього аналізу та визначення системи показників оцінки, зокрема, економічного потенціалу підприємства.

Рівень розвитку й ефективність використання коштів праці, предметів праці і якості організації виробничих процесів багато в чому визначають подальші перспективи розвитку та напрями вдосконалення підприємства. Точний і всебічний ана-

ліз виробничого потенціалу необхідний для того, щоб категорія економічного потенціалу могла виступати повноцінним об'єктом для аналізу, а отримані оцінки могли в дійсності використовуватися як інформаційна база для прийняття й обґрунтування управлінських рішень.

З огляду на те, що виробничий потенціал підприємства відображає показники ефективності виробничого процесу, в центрі інформаційного базису його оцінки – фінансова звітність та внутрішня бухгалтерська звітність підприємства.

Неабиякого значення у системі економічного потенціалу набуває трудовий потенціал, який зазвичай інтегрується з виробничим не тільки через трудові ресурси, кількість праці й інші категорії, але і через трансформацію цілей, яких необхідно досягти для підвищення економічного потенціалу, в адекватну систему мотивації персоналу. Це означає, що під час розроблення заходів із підвищення потенціалу, досягнення стратегічних цілей показники, яких необхідно досягти, слід пов'язати з системою оплати праці, з процесом навчання персоналу, підвищенням якості трудових ресурсів. Оцінка рівня трудового потенціалу базується на фінансовій, статистичній та управлінській звітності.

Забезпечувальною ланкою використання економічного потенціалу є фінансовий потенціал – досягнутий рівень накопичення або використання ресурсів і їх максимально можливий перспективний рівень. Оцінка рівня фінансового потенціалу базується винятково на основі форм фінансової звітності.

Результуючою та відносно новою складовою частиною економічного потенціалу підприємства є ринковий потенціал – сукупність засобів і можливостей підприємства в реалізації ринкової діяльності. Оцінку рівня ринкового потенціалу підприємства можливо здійснити за рахунок інформаційних джерел – управлінської внутрішньої звітності відділу маркетингу, більшість із якої є комерційною таємницею підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, в процесі дослідження було визначено, що основним джерелом інформаційного забезпечення оцінки економічного потенціалу підприємства та його складників виступає фінансова, статистична та управлінська внутрішня звітність підприємства, на основі якої можливо вибудувати стратегію управління економічним потенціалом підприємства.

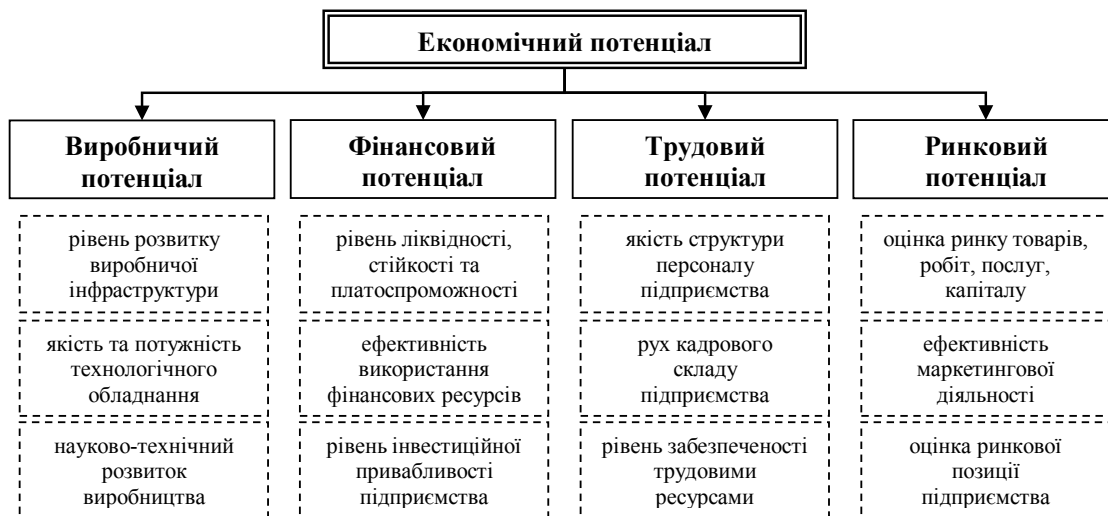


Рис. 1. Структура економічного потенціалу підприємства

Джерело: систематизовано за даними [1]

Таблиця 2

Система показників оцінки складника економічного потенціалу підприємства – виробничого потенціалу

Група факторів	Показники	Джерело
Виробничий потенціал підприємства	Фондовіддача	Звіт про фінансовий стан
	Коефіцієнт оновлення основних засобів	Звіт про фінансовий стан, Примітки до річної фінансової звітності, Звіт про наявність і рух основних засобів
	Коефіцієнт придатності основних засобів	Звіт про фінансовий стан, Примітки до річної фінансової звітності, Звіт про наявність і рух основних засобів
	Матеріаловіддача	Звіт про фінансові результати

Джерело: складено автором

**Система показників оцінки складника
економічного потенціалу підприємства – трудового потенціалу**

Група факторів	Показники	Джерело
Трудовий потенціал підприємства	Фондоозброєність	Звіт про фінансовий стан, Примітки до річної фінансової звітності
	Зарплатовіддача	Звіт про фінансові результати
	Продуктивність праці	Звіт про фінансові результати, внутрішня управлінська звітність
	Коефіцієнт плинності кадрів	Звіт з праці, внутрішня управлінська звітність, інша статистична звітність

Джерело: складено автором

**Система показників оцінки складника
економічного потенціалу підприємства – фінансового потенціалу**

Група факторів	Показники	Джерело
Фінансовий потенціал підприємства	Коефіцієнт ліквідності	Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати, Примітки до річної фінансової звітності
	Рентабельність власного капіталу	
	Коефіцієнт оборотності активів	
	Коефіцієнт фінансової автономії	

Джерело: складено автором

**Система показників оцінки складника
економічного потенціалу підприємства – ринкового потенціалу**

Група факторів	Показники	Джерело
Ринковий потенціал підприємства	Частка продукції підприємства на ринку	внутрішня управлінська звітність відділу маркетингу, яка становить комерційну таємницю підприємства
	Оцінка продукції експертами	
	Частка маркетингових витрат	
	Оцінка продукції споживачами	

Джерело: складено автором

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник / Б. Є. Бачевський, І. В. Заблудська, О.О. Решетняк. К.: Центр навчальної літератури, 2009. 400 с.

2. Березін О.В. Економічний потенціал підприємств: механізми формування та розвитку / О.В. Березін, О.Д. Плотник. Полтава: Інтер Графіка, 2012. 221 с.

3. Гаєвська Л.М. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства / Л.М. Гаєвська, О.В. Чернова // Вісн. ЖДТУ. 2011. № 1 (55). – С. 184–185.

4. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навчальний посібник / Добикіна О.К., Рижиков В.С., Касьянюк С.В., Кокотько М.Є., Костенко Т. Д. К.: Центр учбової літератури, 2007. 208 с.

5. Бузько І.Р. Стратегічний потенціал і формування пріоритетів у розвитку підприємств: монографія / І.Р. Бузько, І.Є. Дмитренко, О.А. Сущенко. Алчевськ: ДГМІ, 2002. 216 с.

6. Воронкова А.Е. Потенціал підприємства як основа його довгострокового розвитку / А.Е. Воронкова, Ю.С. Погорелов // Актуальні проблеми економіки. 2009. № 4 (94). С. 77–82.

7. Гура В.Л. Аналіз трактувань поняття «потенціал підприємства» / В. Л. Гура // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2007. № 2. С. 49–53.

8. Козловський В.О. Теоретико-методологічні підходи до визначення потенціалу підприємства / В.О. Козловський, І. В. Причепка // Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2007. № 3. С. 28–33.

9. Шаманська О.І. Загальна система формування економічного потенціалу / О. І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. 2009. № 2 (92). С. 109–114.

REFERENCES:

1. Bachevskiy B. (2009) Potencial i rozvytok pidpryyemstva: navchalnyj posibnyk. – K.: Centr navchalnoyi literatury. –400 p. (in Ukrainian)

2. Berezin O. (2012) Ekonomichny`j potencial pidpryyemstv: mexanizmy` formuvannya ta rozvy`tku / O.V. Berezin, O.D. Plotny`k. – Poltava: Inter Grafika, 2012. 221 p. (in Ukrainian)

3. Gayevska L. (2011) Vyrobnychyj potencial – osnova rozvytku pidpryyemstva / Visn. ZhDTU. # 1 (55). pp. 184–185. (in Ukrainian)

4. Potencial pidpryyemstva: formuvannya ta ocinka: navchal`ny`j posibnyk (2007) / Doby`kina O.K., Ryzhykov V.S., Kasyanyuk S.V., Kokotko M.Ye., Kostenko T.D. K.: Centr uchbovoyi literatury. 208 p. (in Ukrainian)
5. Buzko I. (2002) Strategichnyj potencial i formuvannya prioritetiv u rozvytku pidpryyemstv : monografiya / I.R. Buz`ko, I.Ye. Dmy`trenko, O.A. Sushhenko. – Alchevsk : DGMI. 216 p. (in Ukrainian)
6. Voronkova A. (2009) Potencial pidpryyemstva yak osnova jogo dovgestrokovogo rozvytku / A. E. Voronkova, Yu. S. Pogorelov // Aktual`ni problemy ekonomiky. # 4 (94). pp. 77–82. (in Ukrainian)
7. Gura V. (2007) Analiz traktuvan ponyattya “potencial pidpryyemstva” / V.L. Gura // Visnyk Xmelnyckogo nacionalnogo universytetu. Ekonomichni nauky. – # 2. pp. 49–53. (in Ukrainian)
8. Kozlovskiy V. (2007) Teoretyko-metodologichni pidhody do vyznachennya potencialu pidpryyemstva / V.O. Kozlovskiy, I. V. Prychepa // Visnyk Vinnyczkogo politexnichnogo instytutu. # 3. pp. 28–33. (in Ukrainian)
9. Shamanska O. (2009) Zagalna systema formuvannya ekonomichnogo potencialu / O. I. Shamanska // Aktualni problemy ekonomiky. # 2 (92). pp. 109–114. (in Ukrainian)

Gaevskaya L.M.

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Enterprise Economics
University of the State Fiscal Service of Ukraine

INFORMATION SUPPORT ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The development of a market economy, the reformation of property relations, inappropriate distribution and inefficient use of available resources, instability of the external environment, aggravation of contradictions in the development of productive forces and industrial relations put forward the need to increase the efficiency of using the economic potential of the enterprise. However, such an increase is possible only in the form of a powerful information base for supporting the process of assessing the level of economic potential.

The study of the theory and practice of the formation and evaluation of economic potential of economic entities involves the need to appeal to the theoretical foundations of the study category, the more meaningful disclosure of which determines the importance, first, the study of the issues of the essence of economic potential as an economic category, as well as its classification into separate species potentials, and secondly, structuring existing methods of assessing economic potential in order to identify opportunities for their improvement and additions, and thirdly, applied This category, as an estimate, in the context of the activities of enterprises of a corporate type.

The application of any methods for assessing both the components of economic potential and its overall level requires the formation of information support.

Under the informational support of the assessment of the economic potential of the enterprise and its components, we propose to understand a set of financial, managerial and strategic forms of reporting that will reflect the state of individual indicators of the components of the economic potential of the enterprise.

Taking into account that the production potential of the enterprise reflects the indicators of the efficiency of the production process, this is why the center of the information basis for its assessment – financial statements and internal accounting reporting of the enterprise. The assessment of labor potential is based on financial, statistical and managerial reporting. The assessment of financial capacity is based solely on forms of financial reporting. The assessment of the level of market potential of the enterprise can be realized at the expense of information sources – the management internal reporting of the marketing department, most of which is a commercial secret of the enterprise.